

Kancelária verejného ochrancu práv

**Správa verejnej ochrankyne práv
o dostupnosti právnej pomoci
zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín**

Bratislava jún 2013

ÚVOD

V marci 2013 som poverila Kanceláriu verejného ochrancu práv vykonaním prieskumu dodržiavania práv zaistených cudzincov v oblasti prístupu k právnej pomoci.

Predložená správa obsahuje výsledky tohto prieskumu, ktorý vykonala pracovná skupina Kancelárie verejného ochrancu práv v zložení:

odborný gestor: doc. JUDr. Peter Kresák, CSc.
pracovná skupina: JUDr. Lenka Bodnárová
JUDr. Katarína Čulíková
Mgr. Ondrej Jurišta
JUDr. Katarína Lakyová

JUDr. Jana Dubovcová, v.r.
verejná ochrankyňa práv

v Bratislave, 7. júna 2013

Dostupnosť právnej pomoci zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín (výsledky prieskumu VOP)

Verejný ochranca práv je, v zmysle článku 151a Ústavy Slovenskej republiky, nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.

Na verejného ochrancu práv sa môže obrátiť každý, kto sa domnieva, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánu verejnej správy boli porušené základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu (§ 11 ods. 1, zákona č. 564/2001 Z.z. o verejnom ochrancovi práv z znení neskorších predpisov).

Verejný ochranca práv koná na základe podnetu fyzickej osoby alebo právnickej osoby alebo z vlastnej iniciatívy (§ 13 ods. 1 toho istého zákona).

Začiatkom roka 2013 som obdržala prvé informácie o tom, že mimovládne organizácie, ktoré do konca roka 2012 poskytovali právnu pomoc a poradenstvo niektorým kategóriám zaistených príslušníkov tretích krajín, vďaka zmenenej legislatíve nebudú oprávnené pokračovať v tejto činnosti.

Následkom uvedeného malo hroziť reálne nebezpečenstvo, že niektoré kategórie zaistených príslušníkov tretích krajín nebudú mať na území Slovenskej republiky prístup k dostupnej právnej pomoci.

Takýto stav by znamenal porušenie viacerých medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.

Situáciu malo spôsobiť prijatie zákona č. 335/2012 Z.z., ktorý schválila Národná rada Slovenskej republiky dňa 18. októbra 2012 a ktorý menil a dopĺňal zákon č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa menili a dopĺňali niektoré zákony.

Táto zákonná novela, vo svojom čl. II, s účinnosťou od 1. januára 2013, rozšírila ustanovenie § 27 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (**d'alej len „OSP“**) o nový ods. 3, v zmysle ktorého sa v konaní podľa piatej časti tretej hlavy tohto zákona (**Rozhodovanie o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam správnych orgánov**) účastníkom odňalo právo nechať sa zastupovať ktoroukoľvek fyzickou osobou spôsobilou na právne úkony.

V zmysle § 88 ods. 1 zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (**d'alej iba „zákon o pobyte cudzincov“**), je policajt oprávnený zaistiť štátneho príslušníka tretej krajiny

a) v konaní o administratívnom vyhostení s cieľom zabezpečiť jeho vycestovanie do krajiny podľa § 77 ods. 1¹, ak:

¹ Administratívne vyhostenie je rozhodnutie policajného útvaru o tom, že cudzinec nemá alebo stratil oprávnenie zdržiavať sa na území Slovenskej republiky a je povinný opustiť územie Slovenskej republiky, s možnosťou určenia lehoty na jeho vycestovanie do krajiny pôvodu, krajiny tranzitu, ktorejkoľvek tretej krajiny, ktorá ho prijme, alebo na územie členského

1. existuje riziko jeho úteku alebo
2. štátny príslušník tretej krajiny sa vyhýba alebo bráni procesu prípravy výkonu jeho administratívneho vyhostenia,
- b) na účel výkonu administratívneho vyhostenia alebo výkonu trestu vyhostenia,
- c) na účel výkonu jeho prevozu podľa osobitného predpisu² alebo
- d) na účel jeho vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy,³ ak neoprávnene vstúpil na územie Slovenskej republiky alebo sa neoprávnene zdržiava na území Slovenskej republiky.

Zaistený štátny príslušník tretej krajiny, je v zmysle § 88 ods. 7 zákona o pobyte cudzincov, oprávnený podať proti rozhodnutiu o zaistení a proti rozhodnutiu o predĺžení lehoty zaistenia opravný prostriedok do 15 dní odo dňa doručenia rozhodnutia orgánu, ktorý ho vydal a tento orgán je povinný predložiť opravný prostriedok do piatich pracovných dní príslušnému krajskému súdu spolu so spisovým materiálom, ktorý sa na vec vzťahuje, a s písomným vyjadrením k opravnému prostriedku. Takto podaný opravný prostriedok však nemá odkladný účinok.⁴ V zmysle § 88 ods. 8 zákona o pobyte cudzincov o takomto opravnom prostriedku rozhodne súd v konaní podľa § 250sa (nové ustanovenia OSP, ktoré zaviedla novela zákona o pobyte cudzincov vo svojom článku II.)⁵

štátu, v ktorom má udelené právo na pobyt. V rozhodnutí o administratívnom vyhostení sa uvedie aj krajina, do ktorej je cudzinec vyhostený, ak je možné takúto krajinu určiť. V rozhodnutí o administratívnom vyhostení policajný útvar môže uložiť zákaz vstupu na územie Slovenskej republiky alebo územie všetkých členských štátov. Policajný útvar, v rozhodnutí o administratívnom vyhostení, uloží zákaz vstupu na územie Slovenskej republiky alebo územie všetkých členských štátov, ak v rozhodnutí o administratívnom vyhostení neurčí lehotu na vycestovanie.

² Nariadenie Rady (ES) č. 343/2003 z 18. februára 2003 ustanovujúce kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o azyl podanej v členskom štáte príslušníkom tretej krajiny (Ú.v. EÚ L 050, 25.2.2003). Nariadenie Komisie (ES) č. 1560/2003 z 2. septembra 2003, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá na uplatňovanie nariadenia Rady (ES) č. 343/2003 ustanovujúce kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o azyl podanej v členskom štáte príslušníkom tretej krajiny (Ú.v. EÚ L 222, 5.9.2003).

³ Napríklad rozhodnutie Rady 2007/341/ES z 19. apríla 2007 o uzatvorení Dohody medzi Európskym spoločenstvom a Ruskou federáciou o readmisii (Ú.v. EÚ L 129, 17.5.2007), rozhodnutie Rady 2007/839/ES z 29. novembra 2007 o uzavretí Dohody medzi Európskym spoločenstvom a Ukrajinou o readmisii osôb (Ú.v. EÚ L 332, 18.12.2007).

⁴ Uvedenú úpravu priniesla novela zákona o pobyte cudzincov, ktorá nadobudla účinnosť 1. mája 2013. V zmysle pôvodného § 88 ods. 7 zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý bol účinný do 30. apríla 2013 mohol zaistený štátny príslušník tretej krajiny podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu o zaistení a proti rozhodnutiu o predĺžení lehoty zaistenia na súd do 15 dní od doručenia rozhodnutia o zaistení alebo rozhodnutia o predĺžení lehoty zaistenia; o opravnom prostriedku rozhodoval krajský súd do siedmich dní. Podanie opravného prostriedku nemalo odkladný účinok.

⁵ § 250sa Občianskeho súdneho poriadku vrátane nadpisu znie:

„§ 250sa

Konanie o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu o zaistení

(1) Na konanie o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu o zaistení alebo proti rozhodnutiu o predĺžení lehoty zaistenia^{32aa}) sa použijú ustanovenia § 250l až 250s, ak nie je v odsekoch 2 až 7 ustanovené inak.

(2) Súd určí termín pojednávania tak, aby sa uskutočnilo najneskôr do siedmich pracovných dní od doručenia návrhu na súd.

(3) Súd zašle účastníkom konania písomné vyhotovenie rozhodnutia najneskôr do siedmich pracovných dní od jeho vyhlásenia. Rozhodnutie, proti ktorému nie je možné podať odvolanie, je právoplatné a vykonateľné dňom vyhlásenia.

(4) Proti rozhodnutiu krajského súdu je prípustné odvolanie do siedmich dní odo dňa jeho doručenia. Krajský súd neodkladne doručí odvolanie druhému účastníkovi konania s lehotou na vyjadrenie do troch pracovných dní.

(5) Odvolanie predloží krajský súd odvolaciemu súdu s označením „ZAISTENIE“ najneskôr do 48 hodín od uplynutia lehoty na vyjadrenie.

(6) O odvolaní rozhodne odvolací súd bez pojednávania do siedmich pracovných dní. Rozhodnutie je právoplatné a vykonateľné dňom vyhlásenia.

(7) Súd v rozhodnutí, ktorým zruší a vráti rozhodnutie o zaistení na ďalšie konanie, zároveň nariadi bezodkladné prepustenie osoby zo zaistenia.“

Poznámka pod čiarou k odkazu 32aa znie:

Ako vidno z vyššie uvedeného, zákon o pobyte cudzincov umožňuje zaistiť štátneho príslušníka tretej krajiny;

- za ustanovených podmienok v konaní o administratívnom vyhostení,
- na účel výkonu administratívneho vyhostenia alebo výkonu trestu vyhostenia,
- na účel výkonu jeho prevozu podľa osobitného predpisu alebo
- na účel jeho vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy (ak neoprávnene vstúpil na územie Slovenskej republiky alebo sa neoprávnene zdržiava na území Slovenskej republiky).

V novo formulovanom § 24c zákona č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z.z. (**d'alej len „zákon o poskytovaní právnej pomoci“**)⁶, zverila Slovenská republika s účinnosťou od 1. januára 2012 poskytovanie právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení štátnej rozpočtovej organizácii Centru právnej pomoci (**d'alej len „CPP“**).⁷

^{32aa}) Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. .../2013 Z. z.“.

⁶ Zákon č. 332/2011 Z.z. z 13. septembra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁷ Novo formulovaný § 24c znie:

„§ 24c

Právna pomoc v konaní o administratívnom vyhostení

- (1) Fyzická osoba má právo na poskytnutie právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení, ak
- a) je štátnym príslušníkom tretej krajiny, 19b)
 - b) požiadala o poskytnutie právnej pomoci,
 - c) nemá svojho zvoleného zástupcu na konanie, v ktorom žiada o poskytnutie právnej pomoci podľa tohto zákona,
 - d) sa nachádza v stave materiálnej núdze,
 - e) policajný útvar Úradu hraničnej a cudzineckej polície (ďalej len "policajný útvar") vydal rozhodnutie o administratívnom vyhostení.
- (2) Žiadosť o poskytnutie právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení žiadateľ podáva v centre alebo na policajnom útvare, kde je štátny príslušník tretej krajiny predvedený. Ak bola žiadosť podaná na policajnom útvare, policajný útvar žiadosť bezodkladne doručí centru spolu s rozhodnutím podľa odseku 1 písm. e). Ak nie je splnená podmienka podľa odseku 1 písm. e), policajný útvar oznámi fyzickej osobe v jazyku, o ktorom sa predpokladá, že mu rozumie, že toto rozhodnutie nezakladá právo na poskytnutie právnej pomoci; v takom prípade policajný útvar centru žiadosť nedoručuje. Ak bola žiadosť podaná v centre, centrum o tom bezodkladne informuje príslušný policajný útvar.
- (3) Zo žiadosti o poskytnutie právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení musí byť zřejmé, komu je určená, kto ju podáva, čo sa sleduje, a musí byť podpísaná a datovaná. Ďalej žiadosť musí obsahovať číslo spisu konania o administratívnom vyhostení, adresu, kam je žiadateľovi možné doručovať písomnosti, čestné vyhlásenie o tom, že žiadateľ nemá svojho právneho zástupcu podľa odseku 1 písm. c) a plnomocenstvo na zastupovanie v konaní. Ak žiadateľ požiadala o poskytnutie právnej pomoci po doručení rozhodnutia podľa odseku 1 písm. e), musí toto rozhodnutie alebo jeho kópiu priložiť k žiadosti.
- (4) Centrum vykoná neodkladné úkony právnej pomoci, najmä podá opravný prostriedok, a to aj v prípade, ak žiadosť nie je úplná. Všetky úkony centra sa považujú za úkony žiadateľa. Ak je žiadosť neúplná, centrum vyzve žiadateľa na jej doplnenie v primeranej lehote. Ak žiadateľ žiadosť nedoplní v určenej lehote, zastúpenie centrom alebo centrom určeným advokátom zaniká; centrum o tom upovedomí žiadateľa na adrese, ktorú uviedol v žiadosti.
- (5) Podmienku podľa odseku 1 písm. d) centrum skúma iba v prípade, ak fyzická osoba mala bezprostredne pred vydaním rozhodnutia podľa odseku 1 písm. e) na území Slovenskej republiky povolený pobyt.
- (6) Zvolenie svojho právneho zástupcu na konanie, v ktorom žiadateľ požiadala o poskytnutie právnej pomoci podľa tohto zákona, sa považuje za späťvzatie žiadosti.
- (7) Ak bol žiadateľ z územia Slovenskej republiky vyhostený, advokát alebo centrum sú oprávnení vziať podaný opravný prostriedok späť.
- (8) Poskytovanie právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení trvá aj po zrušení rozhodnutia podľa odseku 1 písm. e).

CPP získalo touto novelou oprávnenie zastupovať určené skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín v konaní o administratívnom vyhostení (**ide pritom o konanie na ktoré sa vzťahuje zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní - správny poriadok v znení neskorších predpisov**), pričom však zákonodarca nič nepovedal o poskytovaní právnej pomoci týmto skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín v ich **konaní o zaistení (konanie je upravené v § 88 zákona o pobyte cudzincov)**⁸.

Slovenská republika v minulosti zabezpečovala poskytovanie bezplatnej právnej pomoci štátnym príslušníkom tretích krajín tak v konaní o ich zaistení, ako aj v konaní o ich administratívnom vyhostení za pomoci finančných prostriedkov z Európskeho fondu pre návrat, z ktorých sa hradili právne služby, ktoré boli poskytované právnikmi mimovládnych organizácií.

O kvalite poskytovania týchto služieb svedčí napríklad aj počet zrušených rozhodnutí policajných útvarov Úradu hraničnej a cudzineckej polície o zaistení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorý dosiahli právnici mimovládnej organizácie „Liga za ľudské práva“ v roku 2012.⁹

Legislatívne zmeny OSP a zákona o poskytovaní právnej pomoci teda na jednej strane preniesli poskytovanie bezplatnej právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení na CPP (**konanie podľa všeobecného predpisu o správnom konaní**), no na strane druhej nezaviazali CPP na poskytovanie právnej pomoci aj v konaní o zaistení (**podľa § 88 zákona o pobyte cudzincov**).

Skupina štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí neoprávnene vstúpili na územie Slovenskej republiky alebo sa neoprávnene zdržiavajú na území Slovenskej republiky a boli zaistení na účel vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy, tak ostala bez prístupu k bezplatnej právnej pomoci a je odkázaná na právnu pomoc advokátov v zmysle § 25 OSP.

Právna pomoc advokátov je však pre túto skupinu cudzincov nedostupná pre jazykovú a komunikačnú bariéru a tiež aj pre nedostatok potrebných finančných prostriedkov.

Nakoľko každé zaistenie osoby predstavuje vážny zásah do osobnej slobody garantovanej Ústavou Slovenskej republiky,¹⁰ Listinou základných práv a slobôd¹¹ a tiež

(9) Pisomnosti sa zasielajú žiadateľovi v jazyku, o ktorom sa predpokladá, že mu rozumie."
Poznámka pod čiarou k odkazu 19b znie: "19b) Zákon č. 48/2002 Z.z."

⁸ Podľa § 120 ods. 1 zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ak nie je v tomto zákone alebo osobitnom predpise ustanovené inak, vzťahuje sa na konanie podľa tohto zákona všeobecný predpis o správnom konaní.

⁹ Zo záverečnej správy projektu HRL z realizácie projektu z tzv. Návratového fondu (RF) za rok 2012 napr. vyplýva, že táto organizácia poskytla celkovo **107 cudzincom**, z toho 64 v Medveďove (zo 99 umiestnených za r. 2012) a 43 cudzincom umiestneným v Sečovciach (zo 76 umiestnených za r. 2012). V priebehu roku 2012 podala HRL celkovo **133 podaní** (67 opravných prostriedkov na Krajský súd proti zaisteniu, 5 odvolaní na Najvyšší súd proti zaisteniu, 3 opravné prostriedky proti predĺženiu zaistenia, 17 odvolaní proti administratívnomu vyhosteniu, 1 žaloba proti administratívnomu vyhosteniu, 18 žalôb proti nezákonnému zásahu, 5 odvolaní proti odopretiu vstupu, 12 odvolaní proti zákazu vstupu, 3 iné podania a 2 ústavné sťažnosti), **z čoho bolo 90 úspešných** (čo predstavuje 67,66 % celkovú úspešnosť). Celkovo podala HRL **75 opravných prostriedkov proti zaisteniu/predĺženiu zaistenia** (na krajské sudy 70 podaní, úspešných 62 a na Najvyšší súd 5 podaní, úspešné 3). V konaniach o **odvolaní proti administratívnomu vyhosteniu** podala HRL **17 podaní**, z ktorých bolo úspešných 8 podaní (čo predstavuje 47,05 % úspešnosť).

¹⁰ Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov.

¹¹ Ústavný zákon č. 23/1991 Zb. ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho

aj celým radom medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná¹² a vyššie uvedená zmena OSP odňala mimovládny organizáciám možnosť poskytovať účinnú bezplatnú právnu pomoc všetkým kategóriám štátnych príslušníkov tretích krajín zaisteným na území Slovenskej republiky, rozhodla som sa sledovať, ako je poskytovaná bezplatná právna ochrana zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín vo všeobecnosti a tiež, či je dostupná aj pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí boli zaistení na území Slovenskej republiky na účel vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy.¹³

Ide najmä o podozrenie z porušení nasledovných ustanovení Ústavy Slovenskej republiky, Listiny základných práv a slobôd a medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná:

- **Článok 46 a 47 Ústavy Slovenskej republiky**¹⁴
- **Článok 36 a 37 Listiny základných práv a slobôd**¹⁵

zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky

¹² Napr. Článok 6 Charty základných práv Európskej únie (2007/C 303/01) garantuje každému právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. V spojení aj s týmto článkom sa v článku 47 Charty garantuje každému právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom a možnosť poradiť sa, obhajovať sa a nechať sa zastupovať. **Osobám, ktoré nemajú dostatočné finančné prostriedky sa garantuje poskytnutie právnej pomoci v prípade, ak je táto pomoc potrebná na zabezpečenie efektívneho prístupu k spravodlivosti.** Smernica Európskeho Parlamentu a Rady 2008/115/ES zo dňa 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území, **vysovene ukladá povinnosť členskému štátu zabezpečiť dostupnú právnu pomoc tejto skupine osôb.** V čl. 13 ods. 3 tejto smernice sa konštatuje že štátny príslušník tretej krajiny má možnosť získať právne poradenstvo, zastúpenie a v prípade potreby i jazykovú pomoc a v ods. 4. sa ustanovuje povinnosť členských štátov **zabezpečiť, aby potrebné právne poradenstvo a/alebo zastúpenie boli poskytnuté na požiadanie a bezplatne** v súlade s príslušnými vnútroštátnymi právnymi predpismi alebo pravidlami týkajúcimi sa právnej pomoci, a môžu zabezpečiť, aby sa na takéto bezplatné právne poradenstvo a/alebo zastúpenie vzťahovali podmienky uvedené v článku 15 ods. 3 až 6 smernice Rady 2005/85/ES.

¹³ § 88 ods. 1, písm. d) zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁴ **Siedmy oddiel**

PRÁVO NA SÚDNU A INÚ PRÁVNU OCHRANU

Čl.46

(1) Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

(2) Kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Z právomoci súdu však nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd.

(3) Každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom.

(4) Podmienky a podrobnosti o súdnej a inej právnej ochrane ustanoví zákon.

Čl.47

(1) Každý má právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.

(2) Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.

(3) Všetci účastníci sú si v konaní podľa odseku 2 rovní.

(4) Kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie podľa odseku 2, má právo na tlmočníka.

¹⁵

PRÁVO NA SÚDNU A INÚ PRÁVNU OCHRANU

Čl.36

(1) Každý sa môže domáhať ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v určených prípadoch na inom orgáne.

(2) Kto tvrdí, že bol ukrátený na svojich právach rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takého rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Z právomoci súdu však nemožno vylúčiť preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd podľa Listiny.

- **Článok 5 a 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.)¹⁶**
- **Článok 6 v spojení s článkom 47 Charty základných práv Európskej únie (2007/C**

(3) Každý má právo na náhradu škody, ktorú mu spôsobilo nezákonné rozhodnutie súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávny úradný postup.

(4) Podmienky a podrobnosti upravuje zákon.

Čl.37

(1) Každý má právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.

(2) Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy, a to od začiatku konania.

(3) Všetci účastníci sú si v konaní rovní.

(4) Kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie, má právo na tlmočníka.

16

Čl.5

Právo na slobodu a bezpečnosť

1. Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:

a) zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom;

b) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie osoby preto, že sa nepodobila rozhodnutiu vydanému súdom podľa zákona, alebo preto, aby sa zaručilo splnenie povinnosti ustanovenej zákonom;

c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní;

d) iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán;

e) zákonné držanie osôb, aby sa zabránilo šíreniu nákazlivej choroby, alebo duševne chorých osôb, alkoholikov, narkomanov alebo tulákov;

f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie.

2. Každý, kto je zatknutý, musí byť oboznámený bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, s dôvodmi svojho zatknutia a s každým obvinením proti nemu.

3. Každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody v súlade s ustanoveniami odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci a má právo byť súdený v primeranej lehote alebo prepustený počas konania. Prepustenia sa môže podmieniť zárukou, že sa dotknutá osoba ustanoví na pojednávanie.

4. Každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.

5. Každý, kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku, má nárok na odškodnenie.

Čl.6

Právo na spravodlivé súdne konanie

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by, vzhľadom na osobitné okolnosti, verejnosť konania mohla byť na ujmu záujmom spoločnosti.

2. Každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.

3. Každý, kto je obvinený z trestného činu má tieto minimálne práva:

a) byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu;

b) mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby;

c) obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú;

d) vyslychať alebo dať vyslychať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe;

e) mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí.

303/01), nakoľko v zmysle jej článku 61 ide o výkon práva Únie a ďalších.¹⁷

Do môjho pozorovania som vzhľadom na finančné možnosti Kancelárie verejného ochrancu práv (ďalej len „Kancelária VOP“) mohla zaradiť iba sledovanie situácie v zariadeniach pre zaistených cudzincov MV SR (útvar Medveďov a útvar Sečovce) a nie aj v jednotlivých policajných oddeleniach hraničnej kontroly PZ (ďalej len „OHK“), ktoré sa nachádzajú na vonkajšej hranici Slovenskej republiky.

Uvedomujem si pritom, že značná časť štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí neoprávnene vstúpili na územie Slovenskej republiky, je spravidla zaistená na území Slovenskej republiky za účelom vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy (tzv. readmisné dohody) v blízkosti štátnych hraníc s Ukrajinou (vonkajšia hranica) a po krátkom zaistení na niektorom z OHK¹⁸ je vrátená na Ukrajinu bez toho, aby títo štátni príslušníci tretích krajín mali prístup k bezplatnej právnej pomoci pri odvolacom konaní proti rozhodnutiam o zaistení.

Ako vyplýva zo štatistík ÚHCP PPZ MV SR v roku 2012 bolo na základe readmisie odovzdaných na územie Ukrajiny 97 osôb, v roku 2011 to bolo 138 osôb.¹⁹

Obmedzenie osobnej slobody, zlá finančná situácia a jazyková bariéra štátnych príslušníkov tretích krajín zaistených na území Slovenskej republiky a krátka (iba 15 dňová) časová lehota na podanie odvolania proti rozhodnutiu o zaistení, týmto osobám pritom prakticky znemožňujú reálny prístup k službám advokátov, ako to umožňuje vyššie zmienená novela OSP.

Získala som informácie, že následkom uvedených legislatívnych zmien sa po 1. januári 2013 už vyskytli prípady, keď zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín zadržovaných v ÚPZC alebo v OHK PZ na hraniciach s Ukrajinou, nebola poskytnutá bezplatná právna pomoc.

V snahe získať objektívne informácie o situácii vykonali pracovníci Kancelárie VOP niekoľko návštev v útvaroch policajného zaistenia cudzincov Medveďov a Sečovce.²⁰

Zistenia z Útvaru policajného zaistenia pre cudzincov Medveďov

V Útvare policajného zaistenia pre cudzincov Medveďov (ďalej len „ÚPZC Medveďov“) vykonali pracovníci Kancelárie VOP návštevy v dňoch 28. februára 2013 a 7. marca 2013.

Počas obidvoch návštev uskutočnili rozhovory so zaistenými štátnymi príslušníkmi tretích krajín, vykonali prehliadku komplexu zariadenia Útvaru policajného zaistenia pre cudzincov Medveďov a konzultovali problematiku dostupnosti právnej pomoci pre štátnych príslušníkov tretích krajín s riaditeľom ÚPZC Medveďov a s jeho zástupcom.

¹⁷ Napr. Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Ukrajinou o readmisii osôb (Ú.v. EÚ L 332, 18.12.2007).

¹⁸ Ide najmä o OHK PZ: Zboj, Topoľa, Ulič, Ubl'a, Podhorod', Petrovce, Vyšné Nemecké, Maťovské Vojkovce, Veľké Slemence a Čierna nad Tisou

¹⁹ http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/hranicna_a_cudzinecka_policia/rocnky/rok_2012/2012-rocnka-UHCP-SK.pdf, str. 64

²⁰ Útvary policajného zaistenia cudzincov Medveďov a Sečovce patria pod Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia policajného zboru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

1. Poskytovanie právnej pomoci

a) Prístup zaistených osôb k službám advokátov

Počas návštev pracovníkov Kancelárie VOP v ÚPZC Medveďov nebol fyzicky vyhotovený a sprístupnený zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín zoznam advokátov, ktorý by mohli využiť na prípadné právne zastupovanie. Na naše požiadanie zamestnanec ÚPZC Medveďov sprístupnil jeden takýto zoznam, ktorý obsahoval kontaktné údaje na 7 advokátov. Zoznam však vypracoval pracovník mimovládnej organizácie Slovenská humanitná rada (SHR) a to tiež iba na základe žiadosti jednej zaistej osoby. Pracovníci ÚPZC Medveďov uviedli, že zoznam advokátov nie je sprístupnený na nástenkách a ani ho neodovzdávajú zaisteným príslušníkom tretích krajín po ich príchode do zariadenia. Pracovníci ÚPZC Medveďov ho predkladajú zaisteným osobám iba na ich požiadanie. Ak si uvedomíme, že zaistení štátni príslušníci v ÚPZC Medveďov nemajú informácie o slovenskom právnom poriadku a ani o tom, že ak majú dostatok finančných prostriedkov môžu sa uchádzať o prípadnú právnu pomoc advokátov, musím konštatovať, že zoznam advokátov, ktorý ani nie je sprístupnený všetkým zaisteným osobám, je prakticky nevyužiteľný.

b) Prístup zaistených osôb k právnym službám CPP

Na základe osobného prieskumu **sa nepotvrdila reálna dostupnosť** právnej pomoci zo strany CPP pre zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín pri ich konaní o zaistení a ani pri ich konaní o administratívnom vyhostení.

Pracovníci ÚPZC Medveďov neevidovali žiadnu osobnú návštevu zamestnancov (právníkov) CPP v roku 2012 ani v roku 2013 (od 1.1.2012 bola rozšírená pôsobnosť CPP o poskytovanie právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení).

Pracovníci Kancelárie VOP sa dozvedeli o prípade jednej zaistej osoby, ktorá sa v januári 2013 obrátila telefonicky na CPP so žiadosťou o právnu pomoc. Pracovníci CPP však tejto osobe odpovedali, že nemajú kapacity na výjazd do ÚPZC Medveďov a žiadali, aby sa táto osoba sama dostavila do CPP v Bratislave. Vzhľadom na skutočnosť, že sa jednalo o zaistenú osobu (osobu, ktorej osobná sloboda bola obmedzená) táto sa nemohla dostať do CPP v Bratislave, a tak nezískala potrebnú bezplatnú právnu pomoc, ktorú garantuje právny poriadok Slovenskej republiky.

Počas osobnej návštevy v ÚPZC Medveďov pracovníci Kancelárie VOP tiež zistili, že v priestoroch útvaru sa na informačných nástenkách nenachádzala žiadna informácia o CPP, o práve zaistených štátnych príslušníkov na poskytnutie bezplatnej právnej pomoci CPP v konaní o administratívnom vyhostení a ani o práve požiadať o právnu pomoc advokáta v konaní o zaistení.

CPP taktiež nedodalo do ÚPZC Medveďov ani tlačivá žiadostí o právnu pomoc (príloha k zákonu o právnej pomoci) a to ani v slovenskom jazyku ani v žiadnom cudzom jazyku, ktorému by rozumela niektorá zo zaistených osôb.

Pracovníci ÚPZC Medveďov na druhej strane tiež nevykonali žiadne kroky s cieľom získať takéto tlačivá a dať ich k dispozícii zaisteným osobám.

Pracovníci Kancelárie VOP dostali informáciu iba o jednom prípade, keď pracovník SHR na žiadosť zaistej osoby stiahol takéto tlačivo prostredníctvom internetu a odovzdal jej ho.

c) Prístup zaistených osôb k právnej pomoci, ktorú poskytujú mimovládne organizácie

V ÚPZC Medveďov poskytujú určeným kategóriám zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín právnu a sociálnu pomoc pracovníci SHR v rámci realizácie dvoch projektov.

Prvý projekt je určený na poskytovanie právnej pomoci pre žiadateľov o azyl a teda iba pre tú skupinu zaistených osôb, ktoré po svojom umiestnení v ÚPZC Medved'ov požiadajú o medzinárodnú ochranu. Ostatným skupinám **zaistených osôb SHR právnu pomoc neposkytuje.**

V rámci druhého projektu poskytujú pracovníci SHR sociálnu, materiálnu a psychologickú pomoc zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí nepožiadali o medzinárodnú ochranu.

Zariadenie navštevujú aj pracovníci Ligy za ľudské práva/The Human Rights League (ďalej len „HRL“), ktorí v spolupráci s UNHCR realizujú v roku 2013 projekt „Správa hraníc a ochrana utečencov“ (Border Management and Protection of Refugees). **HRL však zaisteným osobám neposkytuje právnu pomoc v konaní o zaistení a ani v konaní o administratívnom vyhostení.**

Na základe zistení pracovníkov Kancelárie VOP v ÚPZC Medved'ov musím konštatovať, že od 1. januára 2013 nemajú zaistení príslušníci tretích krajín v tomto zariadení reálny prístup k bezplatnej právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení (ako to garantuje zákon o CPP) a ani prístup k právnej pomoci advokátov v konaní o zaistení. Uvedená situácia sa javí ako porušenie platného právneho poriadku Slovenskej republiky a tiež aj jej medzinárodných záväzkov. Na základe uvedeného pokladám za nevyhnutné upozorniť Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ktoré riadi CPP) na skutočnosť, že táto štátna rozpočtová organizácia si neplní svoje zákonné povinnosti voči zaisteným osobám v ÚPZC Medved'ov a tiež, že zaistení štátni príslušníci tretích krajín v tomto zariadení nemajú prístup k pomoci advokátov v ich konaniach o zaistení.

2. Dostupnosť informácií potrebných v súvislosti so zabezpečením právnej pomoci

Pri sledovaní, ako sú zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín dostupné informácie súvisiace s prístupom k právnej pomoci, pracovníci Kancelárie VOP zistili nasledovné:

V ÚPZC Medved'ov sa nachádzajú celkovo 3 miestnosti, v ktorých sú umiestnené nástenky s informačnými materiálmi, pričom jedna z nich je cudzincom prístupná počas celého dňa (nenachádza sa v ubytovacích priestoroch).

V trakte infekčného oddelenia sa nenachádza žiadna informačná nástenka. Rovnako žiadne informácie sa nenachádzajú ani v ubytovacích priestoroch, ktoré sú určené pre zaistené osoby, ktoré porušili vnútorný poriadok zariadenia (tzv. samotky).

Základným informačným materiálom, ktorý majú zaistené osoby k dispozícii, je „Poučenie pre štátnych príslušníkov tretích krajín zaistených a umiestnených v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov podľa § 90 ods. 1 písm. f) zákona č. 401/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v slovenskom jazyku“. Toto je k dispozícii vo viacerých cudzích jazykoch. Ako zistili pracovníci Kancelárie VOP poučenie bolo preložené do 24 cudzích jazykov a počas ich návštevy sa nachádzalo na informačnej nástenke v ubytovacích priestoroch v 13 cudzích jazykoch, v jedálni v 8 cudzích jazykoch a v návštevnej miestnosti v 9 cudzích jazykoch.

Odovzdanie uvedeného písomného poučenia v jazyku, ktorému zaistená osoba rozumie, sa potvrdzuje na tlačive, ktorého text je preložený do 6 cudzích jazykov. Problém môže vzniknúť v prípade, ak zaistená osoba nerozumie žiadnemu z uvedených 6 cudzích jazykov. Písomné poučenie sa odovzdáva do 24 hodín od zaistenia osoby. Pri porovnaní spisových materiálov zistili pracovníci Kancelárie VOP v jednom prípade rozpor medzi dátumom prevzatia poučenia zaistenou osobou a dátumom, ktorý zaistená osoba uviedla v osobnom rozhovore.

V konaní o zaistení sa jednotlivé procesné úkony zaisteným osobám tlmočia. Z rozhovorov s niektorými zaistenými štátnymi príslušníkmi tretích krajín vyplynulo, že napriek formálnemu splneniu podmienky tlmočenia, nie sú dostatočne vyrozumení o obsahu jednotlivých procesných úkonov. Niektorí napr. uvádzali, že im bola pretlmočená iba časť rozhodnutia, resp. že im tlmočník iba stručne vysvetlil situáciu, v ktorej sa nachádzajú.

Uvedené poukazuje na nedostatočnú kvalitu tlmočníkov, čo má za následok nedostatočnú informovanosť zaistených osôb nielen o samotných vykonávaných procesných úkonoch, ale najmä o možnostiach uchádzať sa o právnu pomoc a zastupovanie.

Pracovníci Kancelárie VOP tiež zistili, že príslušníci Policajného zboru (ďalej len „PZ“) v ÚPZC Medveďov využívajú na tlmočenie aj služby osôb, ktoré nie sú zapísané do oficiálneho zoznamu tlmočníkov. Táto skutočnosť zrejme vyplýva z nedostatku oficiálnych tlmočníkov pre určité cudzie jazyky na území Slovenskej republiky.

V súvislosti s odvolacím konaním štátnych príslušníkov tretích krajín proti rozhodnutiam o ich zaistení (prípadne s ich rozhodnutiami o vzdaní sa opravného prostriedku proti rozhodnutiu o zaistení) pokladám za dôležité tiež konštatovať, že pri rozhovoroch s pracovníkmi Kancelárie VOP niektorí z nich uviedli, že nevedeli aké dokumenty na oddelení cudzineckej polície (ďalej len „OCP“) podpisujú alebo príslušníci PZ na nich priamo vyvíjali nátlak, aby sa vzdali odvolania proti rozhodnutiu o zaistení. Jeden zaistený cudzinec tiež uviedol, že na OCP priamo žiadal o poskytnutie právnej pomoci, no príslušníci PZ jeho žiadosť odmietli.

K lepšej informovanosti o oprávneniach zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci by rozhodne prispelo, ak by ÚPZC Medveďov zabezpečil dostupnosť Poučenia pre štátnych príslušníkov tretích krajín zaistených a umiestnených v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov podľa § 90 ods. 1 písm. f) zákona č. 401/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov vždy vo všetkých jazykoch, ktorými hovoria (ktorým rozumejú) všetky zaistené osoby, ktoré sa v konkrétnom čase v zariadení nachádzajú.

Rozhodujúcou otázkou však ostáva aj kvalita a úplnosť tlmočenia a správna a presná informovanosť zaistených osôb o všetkých dokumentoch, ktoré podpisujú.

3. Prístup zaistených štátnych príslušníkov ku komunikačným prostriedkom

Pre zabezpečenie prístupu k účinnej právnej pomoci je potrebné, aby zaistení štátni príslušníci tretích krajín mali prístup ku komunikačným prostriedkom. Ako zistili pracovníci Kancelárie VOP, ÚPZC Medveďov je vybavený počítačom s internetovým pripojením, ktorý je určený

pre potreby cudzincov (v návštevnej miestnosti). Aj napriek uvedenému však žiadny zaistený štátny príslušník tretej krajiny nebol o tejto skutočnosti informovaný.

V každodennej praxi majú zaistené osoby zabezpečený obmedzený prístup k internetu iba počas prítomnosti pracovníka SHR (3x týždenne) a to tiež iba za prítomnosti príslušníka PZ. Navyše, zaistené osoby môžu využívať internet iba na vyhľadávanie informácií a komunikácia prostredníctvom elektronickej pošty je zakázaná.

Pracovníci Kancelárie VOP tiež zistili, že mobilné telefóny, ktoré sú majetkom zaistených osôb sa im po príchode do zariadenia odoberajú. Takúto prax vyžaduje čl. 14 ods. 2 písm. f) smernice pre výkon služby ochrany objektu a eskorty na ÚPZC Medveďov. Pokiaľ ide o dôvody tohto obmedzenia, pracovníci ÚPZC Medveďov sa odvolávali najmä na bezpečnosť v zariadení, predchádzanie útekmi a na predchádzanie trestnej činnosti (napr. spôsobenej poškodením mobilného telekomunikačného zariadenia v hodnote vyššej ako malá škoda).

Všetky zaistené osoby majú spoločne k dispozícii iba jeden mobilný telefón, ktorý SHR poskytla ÚPZC. Zaistený cudzinec môže na požiadanie použiť tento mobilný telefón 1 x týždenne počas cca. 10 minút.

V ÚPZC Medveďov je pre zaistené osoby k dispozícii tiež aj jeden telefónny automat na každom poschodí v ubytovacích priestoroch. Problematické je však využívanie týchto telefónnych automatov, nakoľko väčšina zaistených nemá k dispozícii potrebné finančné prostriedky. K odstráneniu tejto bariéry prispieva čiastočne SHR, ktorá v rámci vlastných finančných možností poskytuje zaisteným osobám telefónne karty zadarmo.

Zistenia z Útvary policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce

V Útvare policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce (ďalej len „ÚPZC Sečovce“) vykonali pracovníci Kancelárie VOP návštevy v dňoch 8. apríla 2013 a 9. apríla 2013.

Počas obidvoch návštev uskutočnili rozhovory so zaistenými štátnymi príslušníkmi tretích krajín, vykonali prehliadku komplexu zariadenia Útvary policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce a konzultovali problematiku dostupnosti právnej pomoci pre štátnych príslušníkov tretích krajín s riaditeľom ÚPZC Sečovce, s právničkou CPP, nahliadli do dokumentácie zaistených osôb a zhotovili si fotokópie spisov vybraných zaistených osôb.

1. Poskytovanie právnej pomoci

a) Prístup zaistených osôb k službám advokátov

V ÚPZC Sečovce nemajú zaistení štátni občania tretích krajín k dispozícii zoznam advokátov, ktorých by mohli požiadať o poskytnutie právnej pomoci v konaní o zaistení. Takýto zoznam vedenie ÚPZC Sečovce nevyhotovilo a ani ho nepokladá za efektívny. Zaistení štátni príslušníci tretích krajín sú informovaní o tom, že si môžu zvoliť aj iného advokáta ako z CPP a pokiaľ sa tak rozhodnú, prípadných advokátov im pomáha vyhľadať sociálny pracovník, ktorý im následne pomôže aj nadviazať s takýmto advokátom kontakt.

b) Prístup zaistených osôb k službám CPP

Pracovníci Kancelárie VOP skúmali poskytovanie právnej pomoci osobám zaisteným v ÚPZC Sečovce za obdobie odo dňa 1. januára 2013. Zistili, že v predmetnom období pracovníčky CPP za účelom poskytnutia právnej pomoci osobne navštívili ÚPZC Sečovce

celkom 13-krát. Tieto návštevy sa pritom realizovali rovnomerne počas celého prvého kalendárneho štvrťroka. Návštevy realizovali väčšinou dve pracovníčky CPP, pričom každá poskytovala právnu pomoc svojej skupine klientov.

Osobným pohovorom s jednou právničkou CPP pracovníci Kancelárie VOP zistili, že CPP navštevovalo ÚPZC Sečovce aj v roku 2012, no počas tohto obdobia poskytovali právnu pomoc iba zaisteným žiadateľom o azyl, nakoľko právnu pomoc a poradenstvo pri odvolaniach proti rozhodnutiam o zaistení poskytovala HRL.

Pohovorom s riaditeľom ÚPZC, sociálnymi pracovníkmi, právničkou CPP, ako aj samotnými cudzincami, pracovníci Kancelárie VOP zistili, že CPP v roku 2013 poskytuje zaisteným osobám účinnú právnu pomoc. Žiadna zaistená osoba v ÚPZC Sečovce neuviedla, že by jej nebola poskytnutá právna pomoc, resp. že by na požiadanie nemala k dispozícii právnik CPP. Zaistené osoby pracovníkom Kancelárie VOP potvrdili, že právnici CPP ich navštevujú a pomáhajú im pri podávaní žiadostí, resp. odvolaní alebo tieto za nich na základe požiadania vyhotovujú a podávajú. CPP poskytuje právnu pomoc včas aj vďaka dobrej spolupráci so sociálnymi pracovníkmi pôsobiacimi v ÚPZC Sečovce.

c) Prístup zaistených osôb k právnej pomoci, ktorú poskytujú mimovládne organizácie

Od začiatku roku 2013 ÚPZC Sečovce navštevujú pracovníci HRL a SHR. HRL realizuje aj v tomto zariadení v roku 2013 v spolupráci s UNHCR projekt „Správa hraníc a ochrana utečencov“ (Border Management and Protection of Refugees). HRL navštívila ÚPZC Sečovce za týmto účelom v roku 2013 celkovo 4-krát. **HRL však zaisteným osobám neposkytuje právnu pomoc v konaní o zaistení a ani v konaní o administratívnom vyhostení.**

SHR realizuje v ÚPZC Sečovce projekt zameraný na sociálnu podporu zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín. Jeden sociálny pracovník SHR navštevuje zariadenie každý pracovný deň a zameriava sa na poskytovanie sociálnej, materiálnej a psychologickéj pomoci. Projekt pokrýva zaistené osoby, ktoré na území Slovenskej republiky nepožiadali o medzinárodnú ochranu.

Na základe zistených informácií môžem konštatovať, že na rozdiel od ÚPZC Medved'ov, v ÚPZC Sečovce poskytuje od 1. januára 2013 aktívne právnu pomoc zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín v konaní o administratívnom vyhostení a tiež aj v konaní o zaistení v plnom rozsahu CPP Košice, pričom tak robí za aktívnej podpory a spolupráce so sociálnymi pracovníkmi ÚPZC Sečovce a SHR.

2. Dostupnosť informácií potrebných v súvislosti so zabezpečením právnej pomoci

Pracovníci Kancelárie VOP zistili, že nástenky s informačnými materiálmi o poskytovaní právnej pomoci a poradenstva sa nachádzajú vo viacerých miestnostiach ÚPZC Sečovce. Ide o návštevnu miestnosť, v ktorej sa uskutočňuje aj príjem zaistených osôb, v priestoroch vstupu do ubytovacieho zariadenia a tiež aj vo všetkých ubytovacích sektoroch, v ktorých sa zaistené osoby zdržujú. Každá zaistená osoba obdrží a svojím podpisom potvrdí prijatie poučenia v písomnej forme v jazyku, ktorému rozumie (v zariadení je dostupných celkovo 26 jazykových verzií poučenia). Ide o „Poučenie pre štátnych príslušníkov tretích krajín zaistených a umiestnených v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov podľa § 90 ods. 1 písm. f) zákona č. 401/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov“. Tlačivo, ktorým zaistené osoby potvrdzujú prevzatie poučenia, je však

k dispozícii iba v slovenskom jazyku. Pracovníci ÚPZC Sečovce odovzdávajú poučenie zaisteným osobám bezprostredne po ich prijatí do zariadenia. Pri rozhovoroch s pracovníkmi Kancelárie VOP zaistené osoby potvrdzovali prevzatie týchto informačných materiálov. V jednom prípade cudzinec tvrdil, že mu písomné poučenie bolo poskytnuté v inom jazyku ako jazyku, ktorému rozumie. V spise sa nachádzalo poučenie v správnom jazyku a riaditeľ následne zabezpečil, aby bolo cudzincovi poskytnuté takéto poučenie opakovane.

Na informačných nástenkách sa poučenie nachádzalo v tzv. najčastejšie používaných cudzích jazykoch, ktorých výber sa riadi národnostným zložením zaistených osôb a pravidelne sa obmieňa. V čase návštev pracovníkov Kancelárie VOP sa teda na nástenkách nachádzali poučenia v 5 cudzích jazykoch (ubytovacie priestory).

V trakte infekčného oddelenia a tiež ani v miestnosti určenej pre dočasné umiestnenie cudzincov, ktorí porušili vnútorný poriadok zariadenia (tzv. samotky), sa v čase návštev pracovníkov Kancelárie VOP informačné nástenky nenachádzali (**pozn.: Uvedené riaditeľ zobral na vedomie a začal realizovať kroky k náprave tohto nedostatku**).

Pracovníci Kancelárie VOP tiež zistili, že v zariadení majú zaistené osoby okrem poučenia k dispozícii aj viaceré ďalšie informačné materiály, ktoré pochádzajú z iných zdrojov (autori SHR, UNHCR, CPP, IOM) a tiež aj informačný materiál HRL, ktorý sa však vzhľadom na skutočnosť, že táto organizácia už neposkytuje právnu pomoc, nepoužíva. Všetky ďalšie informačné materiály sú k dispozícii na chodbách, v pracovni sociálnych pracovníkov a v návštevnej miestnosti. V ubytovacích priestoroch sa nenachádzajú, nakoľko podľa tvrdenia pracovníkov ÚPZC Sečovce, zaistené osoby zvykli používať papier, na ktorých boli vytlačené tieto informácie, na šúľanie cigariet, resp. na výrobu jednoduchých nástrojov.

Pri nahliadaní do spisov pracovníci Kancelárie VOP zistili, že jednotlivé procesné úkony v konaní o zaistení sú cudzincom pretlmočené (čo potvrdzuje tlmočník svojím podpisom na každej strane dokumentu).

V jednom prípade však takého podpisu tlmočníka na dokumente chýbali. Bolo však tiež zistené, že tieto dokumenty (najmä rozhodnutia o zaistení) vydávajú OHK, a teda nejde o dokumenty, ktorých preklad by malo ÚPZC zabezpečovať. Taktiež v spisoch vedených v ÚPZC sa nenachádzajú originály napr. rozhodnutí o zaistení, ale len ich fotokópie, nakoľko kompletná dokumentácia sa nachádza väčšinou na OHK, resp. iných útvaroch PZ, ktoré cudzincov zachytili.

Z rozhovorov s viacerými zaistenými osobami pracovníci Kancelárie VOP zistili, že napriek formálnemu splneniu podmienky tlmočenia pri zaistení, nie sú tieto osoby dostatočne vyrozumievané o obsahu ich rozhodnutia o zaistení. Zaistené osoby poukazovali na skutočnosť, že im bola pretlmočená iba časť rozhodnutia o ich zaistení, resp. že im tlmočník iba stručne vysvetlil situáciu, v ktorej sa nachádzajú a skutočný obsah rozhodnutia (vrátane záznamu výpovede samotného cudzinca) im pretlmočený nebol. O reálnom obsahu takéhoto rozhodnutia sa potom dozvedeli práve až v ÚPZC Sečovce zväčša od sociálnych pracovníkov, príslušníkov policajného zboru ÚPZC Sečovce, prípadne od právničky CPP.

Aj v ÚPZC Sečovce pracovníci Kancelárie VOP zistili, že príslušníci PZ využívajú na tlmočenie aj služby osôb, ktoré nie sú zapísané do oficiálneho zoznamu tlmočníkov, resp. tlmočenie zabezpečujú iní zaistení štátni príslušníci tretích krajín. Uvedené je údajne spôsobené nedostatkom oficiálnych tlmočníkov pre určité cudzie jazyky, resp. ich úplnou absenciou (napr. somálsky jazyk).

Podľa zistenia pracovníkov Kancelárie VOP, poskytovanie informácií súvisiacich so zabezpečením právnej pomoci, nespôsobuje osobitný problém v ÚPZC Sečovce, ale v skoršom štádiu pri vydávaní rozhodnutí o zaistení na jednotlivých OHK.

Toto zistenie pokladám za mimoriadne dôležité aj z toho dôvodu, že ako som už uviedla vyššie, značná časť zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín na jednotlivých OHK

na vonkajšej hranici, sa vôbec nedostane do niektorého z ÚPZC, ale príslušníci PZ ich v zrýchlenom konaní vracajú na územie Ukrajiny (v rámci readmisie), a to bez toho, aby tieto osoby mali možnosť získať právnu pomoc a relevantným spôsobom (odvolanie) namietat' ich rozhodnutie o zaistení.

Zaistení štátni príslušníci tretích krajín, ktorí sa dostanú do ÚPZC Sečovce už potom dodatočne získavajú informácie o obsahu svojho rozhodnutia o zaistení a tiež aj o prípadnej možnosti podať proti nemu opravný prostriedok (aj to iba za situácie, že predtým v neinformovanosti nepodpísali, že sa vzdávajú možnosti podať proti takémuto rozhodnutiu opravný prostriedok).

Pracovníci Kancelárie VOP však v ÚPZC Sečovce tiež zistili, že informačné materiály o CPP sa v tomto zariadení nachádzajú na nástenkách v ubytovacích priestoroch iba v slovenskom a anglickom jazyku. Od právničky CPP následne zistili, že už v roku 2012 žiadala vedenie CPP v Bratislave o zabezpečenie informačných materiálov CPP aj v ďalších najčastejšie používaných cudzích jazykoch. Nedostatok informačných materiálov v potrebných jazykoch vážnym spôsobom komplikuje poskytovanie právnej pomoci zo strany CPP Košice, nakoľko zaistené osoby sú nútené vyplňovať potrebné žiadosti a formuláre iba v anglickom resp. slovenskom jazyku, pričom sú plne odkázané na pomoc sociálnych pracovníkov.

V ÚPZC Sečovce prítomní sociálni pracovníci významným spôsobom podporujú poskytovanie právneho poradenstva a tlmočia požiadavky zaistených osôb priamo CPP Košice.

3. Komunikačné prostriedky

Pracovníci Kancelárie VOP zistili, že zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín sa v ÚPZC odnímajú mobilné telefóny a odkladajú sa do úschovy. Táto prax sa uskutočňuje v zmysle vnútorných predpisov MV SR, pričom riaditeľ ÚPZC Sečovce argumentoval, že dnešné mobily často nie sú len mobilnými telefónnymi prístrojmi, ale dajú sa použiť (a teda aj zneužiť) aj iným spôsobom. Zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín sa ponúka možnosť používať telefónny automat, ktorý je dostupný v každom ubytovacom sektore, alebo požiadať o spojenie s právnikom, či inými osobami cez príslušníka PZ alebo sociálneho pracovníka v ÚPZC Sečovce. Zaistení štátni príslušníci tretích krajín majú po príchode do ÚPZC Sečovce možnosť telefonicky sa spojiť s blízkou osobou, resp. advokátom a oznámiť, kde sa nachádzajú a tiež aj telefonický kontakt do ÚPZC Sečovce. Ako problematické sa však javí využívanie telefónnych automatov v ubytovacom priestore, nakoľko zaistené osoby nemajú vzhľadom na nedostatok finančných prostriedkov možnosť získať telefónne karty.

Zaistené osoby nemajú ani bežne zabezpečený prístup k internetu (pripojenie je pritom k dispozícii), čo im znemožňuje získať potrebné informácie o dostupnej právnej pomoci. Prístup k internetu pre zaistené osoby povoľuje vo výnimočných prípadoch riaditeľ ÚPZC Sečovce. Zaistené osoby však nemajú obmedzenú listovú komunikáciu a taktiež prijímanie balíkov.

Zaistené osoby sa pri styku s pracovníkmi Kancelárie VOP najviac sťažovali na to, že majú skutočný problém komunikovať s osobami mimo ÚPZC Sečovce (aj s ich právnymi zástupcami). Ich možnosť komunikovať prostredníctvom telefónu je výrazne obmedzená, nakoľko je zabezpečovaná cez telefónne karty, ku ktorým majú obmedzený prístup. Iné spôsoby komunikácie závisia od dobrej vôle pracovníkov ÚPZC, ktorí za nich odosielajú žiadosti, listy a pozývajú im právnikov alebo iné osoby (pracovníkov neziskových organizácií, medzinárodných organizácií a podobne). Kontakt zaistených osôb s rodinnými príslušníkmi je tiež obmedzený viac-menej, na pasívne prijímanie telefonických rozhovorov.

Pri vyhľadávaní potrebných informácií síce pomáhajú zaisteným osobám sociálni pracovníci, no iba v prípade, ak to považujú za odôvodnené a schváli to riaditeľ ÚPZC Sečovce. Na základe uvedeného sa zaistená osoba nedostane k žiadnej informácii, o ktorej by nevedeli pracovníci ÚPZC Sečovce.

Na základe preskúmania pracovníkov Kancelárie VOP som tiež zistila, že napriek aktivitám CPP, ktoré sa zameriava na poskytovanie právnej pomoci pri konaniach o administratívnom vyhostení, zaistení štátni príslušníci tretích krajín v ÚPZC Sečovce majú problémy pri získavaní právnej pomoci v rámci prvostupňového konania o udelení medzinárodnej ochrany (uvedené však nebolo predmetom preskúmania). Podľa informácií od zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín, problémy spôsobuje aj nedostatočná kvalita prekladov (tlmočenia) pri konaní o administratívnom vyhostení v rámci OHK, čo významne sťažuje ich možnosť požiadať o právnu pomoc alebo zastúpenie v konaniach slovenských orgánov.

Záver a odporúčania verejnej ochrankyne práv

- Na základe zistení pracovníkov Kancelárie VOP v zariadeniach Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia policajného zboru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej iba „ÚHCP PPZ MV SR“) v ÚPZC Medved'ov a v ÚPZC Sečovce, musím konštatovať, že od 1. januára 2013 nemajú zaistení príslušníci tretích krajín v ÚPZC Medved'ov reálny prístup k bezplatnej právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení (ako to garantuje zákon o CPP) a ani prístup k právnej pomoci advokátov v konaní o zaistení. Uvedená situácia sa javí ako porušenie platného právneho poriadku Slovenskej republiky a tiež aj jej medzinárodných záväzkov a na základe uvedeného pokladám za nevyhnutné upozorniť Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ktoré riadi CPP) na skutočnosť, že táto štátna rozpočtová organizácia si neplní svoje zákonné povinnosti voči zaisteným osobám v ÚPZC Medved'ov a tiež, že zaistení štátni príslušníci tretích krajín v tomto zariadení nemajú prístup k pomoci advokátov .

- Zistená situácia v oboch zariadeniach ÚHCP PPZ MV SR tiež naznačuje, že prijatie zákona č. 335/2012 Z.z., ktorý schválila Národná rada Slovenskej republiky dňa 18. októbra 2012, a ktorý menil a dopĺňal zákon č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, a ktorým sa menili a dopĺňali niektoré zákony, a ktorým sa s účinnosťou od 1. januára 2013 rozšírilo ustanovenie § 27 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov o nový ods. 3, v zmysle ktorého sa v konaní podľa piatej časti tretej hlavy tohto zákona (Rozhodovanie o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam správnych orgánov) účastníkom odňalo právo nechať sa zastupovať ktoroukoľvek fyzickou osobou spôsobilou na právne úkony, reálne odňalo možnosť zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín získať efektívnu právnu pomoc v ich konaní o zaistení (podávanie opravných prostriedkov proti rozhodnutiam o zaistení). Navrhujem preto vypustiť toto ustanovenie z právneho poriadku Slovenskej republiky, čo by opätovne umožnilo aj mimovládny organizáciám, ktoré sa špecializujú na poskytovanie právnej pomoci cudzincom, poskytovať právnu pomoc príslušníkom tretích krajín v ich konaní o zaistení. Rovnako navrhujem rozšíriť v zákone o poskytovaní právnej pomoci kompetencie CPP aj na poskytovanie právnej pomoci štátnym príslušníkom tretích krajín v ich konaní o zaistení.

- Uvedené podporuje aj zistenie, že zadržaní príslušníci tretích krajín na jednotlivých OHK na vonkajšej hranici Slovenskej republiky s Ukrajinou nemajú prístup k právnej pomoci. Príslušníci PZ neinformujú CPP o zadržaných príslušníkoch tretích krajín a jeho pracovníci pravidelne nenavštevujú jednotlivé OHK za účelom poskytovania právnej pomoci. Toto zistenie pokladám za mimoriadne dôležité aj z toho dôvodu, že značná časť zadržaných štátnych príslušníkov tretích krajín na jednotlivých OHK na vonkajšej hranici sa vôbec nedostane do niektorého z ÚPZC ÚHCP PPZ MV SR, ale príslušníci PZ ich v zrýchlenom konaní vracajú na územie Ukrajiny (v rámci readmisie) a to bez toho, aby tieto osoby mali možnosť získať právnu pomoc a relevantným spôsobom (odvolanie) namietat' ich rozhodnutie o administratívnom vyhostení. Aj na základe uvedeného odporúčam, aby príslušníci PZ informovali pracovníkov CPP o zadržaných štátnych príslušníkoch tretích krajín na vonkajšej hranici a tiež, aby pracovníci CPP pravidelne navštevovali jednotlivé OHK.

- Počas osobnej návštevy v ÚPZC Medved'ov pracovníci Kancelárie VOP tiež zistili, že v priestoroch útvaru sa na informačných nástenkách nenachádzala žiadna informácia o CPP, o práve zaistených štátnych príslušníkov na poskytnutie bezplatnej právnej pomoci CPP v konaní o administratívnom vyhostení a ani o práve požiadať o právnu pomoc advokáta v konaní o zaistení. V ÚPZC Sečovce pracovníci Kancelárie VOP zistili, že takéto materiály sú k dispozícii iba v slovenskom a anglickom jazyku. Nakoľko informovanosť zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín o ich právach na území Slovenskej republiky je prvým predpokladom pre uplatnenie takýchto práv, pokladám za nevyhnutné, aby tieto informácie mali k dispozícii v jazykoch, ktorým rozumejú. Odporúčam preto, aby CPP urýchlene zabezpečilo preklad takýchto informácií do potrebných jazykov a ich prístupnosť nielen v oboch ÚPZC, ale aj vo všetkých OHK na vonkajšej hranici Slovenskej republiky s Ukrajinou.

- K lepšej informovanosti o oprávneniach zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci prispieva aj dostupnosť Poučenia pre štátnych príslušníkov tretích krajín zaistených a umiestnených v Útvare policajného zaistenia pre cudzincov podľa § 90 ods. 1 písm. f) zákona č. 401/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Odporúčam ÚHCP PPZ MV SR, aby zabezpečil dostupnosť tohto poučenia vždy vo všetkých jazykoch, ktorými hovoria (ktorým rozumejú) zaistení štátni príslušníci tretích krajín, ktorí sa v konkrétnom čase nachádzajú v ÚPZC Medved'ov a Sečovce.

- Pracovníci Kancelárie VOP sa pri osobných rozhovoroch so zaistenými príslušníkmi tretích krajín opakovane stretli s ich námietkami voči kvalite tlmočníkov, ktorých ÚHCP PPZ MV SR využíva tak v konaní o ich zaistení, ako aj v konaní o ich administratívnom vyhostení. Presnosť a kvalita tlmočenia pri jednotlivých procesných úkonoch ako aj presné oboznamovanie zaistených osôb s obsahom jednotlivých dokumentov a rozhodnutí je nevyhnutným predpokladom nie len pre ich pochopenie, ale aj prípadnú obranu (uchádzanie sa o právnu pomoc a zastupovanie, podávanie opravných prostriedkov). Odporúčam preto ÚHCP PPZ MV SR, aby venoval trvalú pozornosť výberu tlmočníkov pre konania o zaistení a vyhostení a tiež, aby upozornil príslušníkov PZ, aby venovali trvalú pozornosť prípadným námietkam zaistených príslušníkov tretích krajín voči kvalite tlmočenia.

- Obmedzená možnosť komunikácie v jednotlivých ÚPZC ÚHCP PPZ MV SR pre zaistených príslušníkov tretích krajín ďalej sťažuje ich prístup k právnej pomoci.

Odporúčam preto ÚHCP PPZ MV SR aby prehodnotil opodstatnenosť vyššie uvedených obmedzení pre ich prístup ku komunikačným prostriedkom v obidvoch ÚPZC.

v Bratislave, 7. júna 2013